

УДК 330.342.146(477.63)

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тарлопов І.О., к.е.н.*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро*

В статті представлено результати дослідження соціально-економічних тенденцій Дніпропетровщини в контексті переходу до стало-го розвитку. Особливу увагу приділено двом провідним напрямкам у виробництві матеріальних благ – промисловому сектору та сільському господарству регіону. Перелічені основні чинники, що створюють умови для сталого розвитку промислового виробництва з урахуванням принципів екологічної безпеки. Визначено, що суттєво послаблює економічну міцність Дніпропетровщини високий ступінь взаємопов'язаності господарства області з Донбасом, падіння фізичних обсягів промислового виробництва та розрив коопераційних зв'язків між підприємствами.

В ході дослідження охарактеризовано сучасний стан промисловості, сільського господарства, визначені тенденції основних соціально-економічних показників. Для створення тієї бази, яка забезпечила б стійке зростання, запропоновано розробити і реалізувати стабілізаційні заходи, реалізовувати стратегію диверсифікації, розвивати нові види діяльності в промисловості. Визначені основні напрямки переходу регіону до сталого розвитку. В результаті проведеного дослідження зроблений висновок про достатній потенціал Дніпропетровської області, необхідний для переходу до стійкого економічного розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, соціально-економічний стан регіону, моніторинг розвитку, промисловий потенціал, умови переходу регіону до сталого розвитку

UDC 330.342.146(477.63)

ANALYSIS OF THE SOCIAL AND ECONOMIC TRENDS OF THE DNIPROPETROVSK REGION IN THE CONTEXT OF THE TRANSITION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Tarlopov I., PhD in Economics*Dnipro national university named after Oles Honchar, Dnipro*

The article presents the results of the study of socio-economic trends in Dnipropetrovsk in the context of the transition to sustainable development. Particular attention is paid to the two leading areas in the production of material goods - the industrial sector and agriculture in the region. The main factors that create conditions

for the sustainable development of industrial production, taking into account the principles of environmental safety, are listed. It is determined that a high degree of interconnectedness of the region's economy with the Donbas, the fall in physical volumes of industrial production and the severance of cooperative ties between enterprises significantly weaken the economic stability of the Dnipropetrovsk region.

In the course of the study, the current state of industry and agriculture was characterized, and trends in the main socio-economic indicators were identified. To create the base that would ensure sustainable growth, it is suggested to develop and implement stabilization measures, to implement a strategy of diversification, to develop new types of activity in industry.

The main directions of the region's transition to sustainable development are determined. As a result of the study, a conclusion was made about the sufficient potential of the Dnepropetrovsk region, which is necessary for the transition to sustainable economic development.

Keywords: sustainable development, socio-economic state of the region, development monitoring, industrial potential, conditions for the region's transition to sustainable development

Актуальність проблеми. Разом з економічними успіхами високий рівень урбанізації та індустріалізації потужного промислового Дніпропетровського регіону, і, в першу чергу, обласного центру, призвів до виникнення цілого комплексу екологічних проблем: забруднення газоподібними, рідкими і твердими відходами виробництва й споживання, виснаження природних ресурсів та порушення сформованих систем, процесів і балансів й т.ін. Найбільш небезпечною проблемою на сьогодні є забруднення шкідливими речовинами. Майже вся територія області відноситься до категорії сильно забрудненої, а більше третини – до надзвичайно забрудненої. Найбільш складною екологічною ситуацією характеризуються великі промислові агломерації та райони інтенсивного видобутку та переробки корисних копалин – Дніпропетровсько-Дніпродзержинська агломерація, Нікопольський марганцеворудний басейн, Західний Донбас, Кривбас. Нинішня екологічна ситуація в області характеризується як кризова. Вирішення екологічних проблем регіону можливо лише за умови сталого розвитку, під яким розуміють керований розвиток суспільства, що не руйнує своєї природної основи і забезпечує безперервний розвиток цивілізації.

На сьогодні Концепція сталого розвитку України є предметом дослідження та обговорення великої кількості вчених та практиків і розглядається як альтернатива необмеженому економічному росту, що

призвів до деградації екологічної системи [16]. Але багато питань, пов'язаних з аналізом та оцінкою потенціалу, достатнього для переходу на сталий економічний розвиток залишаються відкритими, у цьому зв'язку тема є актуальною.

Аналіз останніх наукових досліджень. В працях провідних вітчизняних і зарубіжних вчених: Е. Андрусенка, В. Бутова, О. Вишневіської, М. Гладія, О. Гаркуші, П. Гайдуцького, І. Гончаренко, Ю. Губені, А. Гранберга, О. Гудзинського, А. Даниленка, Б. Данилишина, М. Долішнього, С. Дорогунцова, О. Єрмакова, В. Захарченка, Н. Кетів, В. Кістанова, А. Ключник, Н. Копилова, П. Макаренка, Л. Мармуль, Я. Олійника, О. Оніщенко, В. Павлова, Й. Пасхавера, М. Пістуна, П. Саблука, М. Сахацького, Є. Силаєва, Н. Сіндяшкіна, Н. Сіренко, Д. Сорокіна, А. Татаркіна, В. Топіхи, Н. Федоренка, Я. Фейгіна, І. Червена, В. Шобаніна, О. Шобаніної, Л. Шаблія, В. Юрчишина та інших відображені сучасні підходи до вирішення проблем розвитку регіональної економіки і регіональної політики, однак теорії, методології та практики дослідження проблем розвитку територій в контексті сталого розвитку все ще залишаються недостатньо вивченими.

Метою роботи є аналіз та оцінка потенціалу господарства Дніпропетровської області в контексті переходу до сталого розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Площа Дніпропетровської області становить 5,3 % площі території України (31,9 тис. км², друга за територією в країні після Одеської). Регіон характеризується високим рівнем урбанізації (83,6% жителів проживають у 66 міських поселеннях) та найвищою в Україні щільністю населення – 102,7 на 1 кв.км [7].

У 2015р. частка Дніпропетровщини становила 10,8% від ВВП. На початок 2016 р. за кількістю господарюючих суб'єктів область займає друге (після м. Києва) місце. За три квартали 2017р. промислові підприємства області лідирували у загальноукраїнському обороті від промислової діяльності (19,5%), реалізував продукцію на суму 297,6 млрд. грн.[12].

Багаті поклади корисних копалин, потужна промислова база, розвинутий агропромисловий комплекс, - обумовлюють одне з перших місць Дніпропетровщини за рівнем економічного розвитку серед регіонів України (рис. 1).

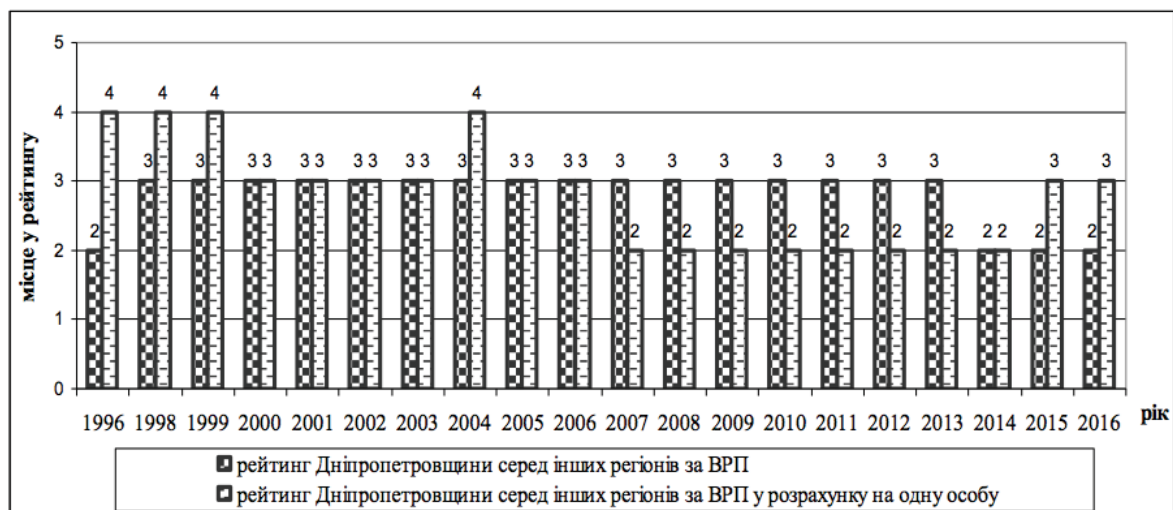

Рис. 1. Рейтинг Дніпропетровщини серед регіонів України за обсягом ВВП та ВВП на душу населення в період 1996-2016рр.

Джерело: [9], [11]

У 2015-2016рр. Дніпропетровська область опустилася на 3-є місце, пропустив столицю та Полтавську область. І така зміна, коли аграрний регіон обійшов розвинуту промислову область – не випадкова. Починаючи з весни 2014р. всі області із значним переважанням промисловості опинилися заручниками ситуації, що склалася на Донбасі.

ВВП області демонструє стійкі темпи зростання протягом багатьох років (рис. 2). В 2016р. обсяг ВВП у фактичних цінах в порівнянні з 1996 р. збільшився в 32,6 разів з 6536 млн.грн. до 212874,4 млн.грн., середньорічний темп приросту становив 19%. В порівнянні з до кризовим 2013р. ВВП збільшився на 59969,4 млн.грн. або на 39,2%, а середньорічний темп росту склав 9,5%.

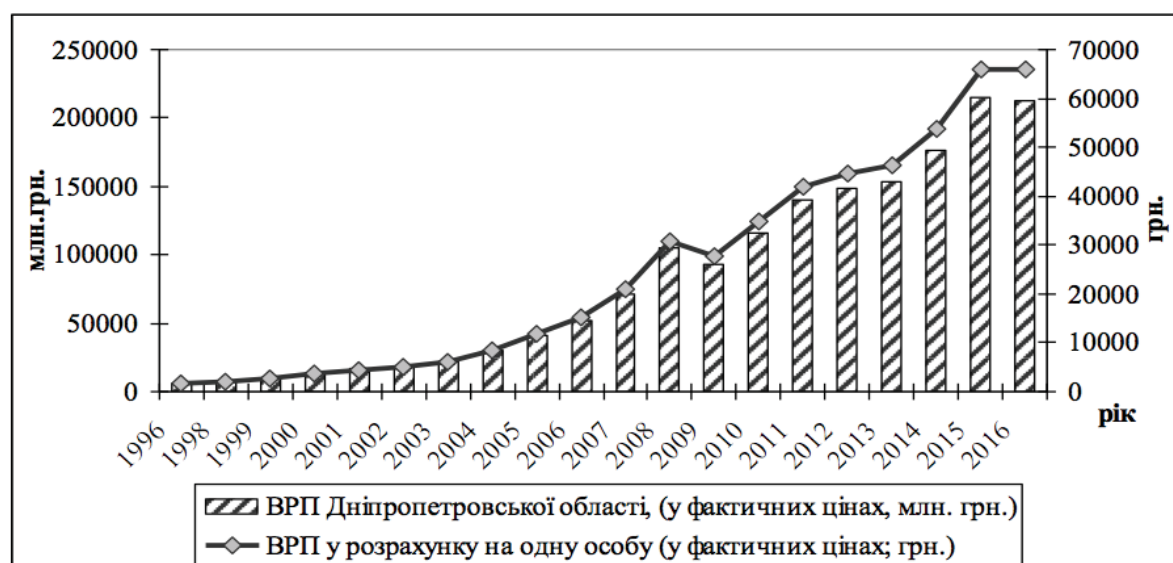

Рис. 2. Динаміка ВВП Дніпропетровської області та ВВП у розрахунку на одну особу (у фактичних цінах) за період 1996-2016рр.

Джерело: [9], [11]

З 2015р. Мінрегіонбуд України започаткувало рейтингове оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів. Загальна рейтингова оцінка та її зміни представлені на рис. 3 [2], [3].

Показник ВВП не є універсальним, і позитивна його динаміка (рис. 2) насправді не є доказом успіху, – в 2016р. комплексна рейтингова оцінка показує набагато гірше положення області в порівнянні з іншими регіонами: область лише за 2015-2016 рр. втратила 8 позицій, пропустивши вперед не тільки беззаперечного лідера – м. Київ, але й Харківську, Київську, Вінницьку, Чернівецьку, Рівненську, Черкаську, Хмельницьку, Волинську області і тепер займає лише 10 сходинку. Така зміна пояснюється не стрімким позитивним розвитком Правобережжя, а значним погіршенням економічної ситуації в промислових регіонах. І якщо найближчим часом озброєний конфлікт на Донбасі не буде ліквідований – країна безповоротно може перетворитись в слаборозвинену аграрну державу.

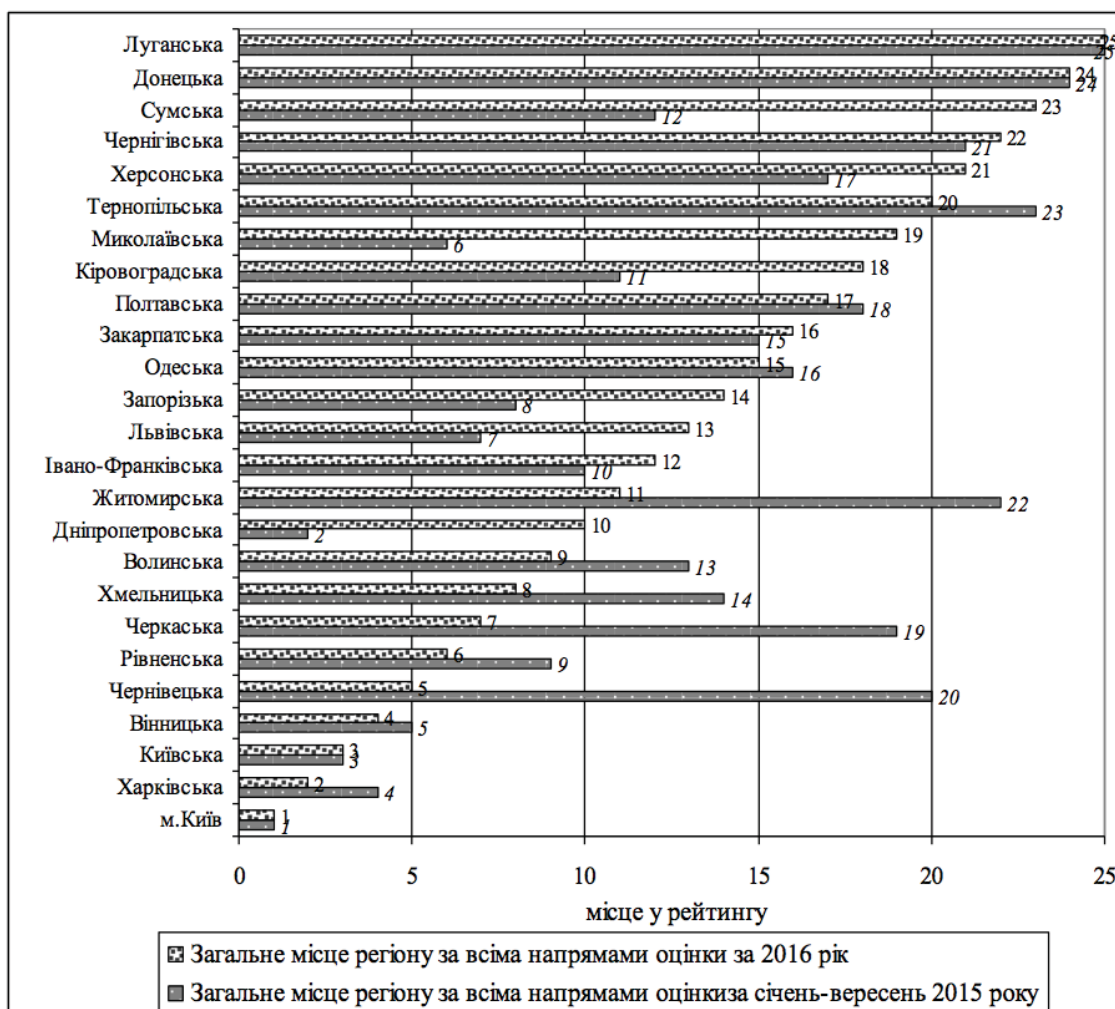

Рис. 3. Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України за 2015-2016 рр.

Джерело: [2], [3]

З 2013р., соціально-економічне становище області в цілому характеризується як позитивною, так і негативною динамікою (особливо в фізичних одиницях) в основних галузях економіки, що формують ВРП. Розглянемо основні тенденції соціально-економічного розвитку Дніпропетровської області в контексті переходу до сталого розвитку.

У 2016 році частка Дніпропетровської області за обсягом реалізації промислової продукції в економіці України становила 18,3% (рис. 4).

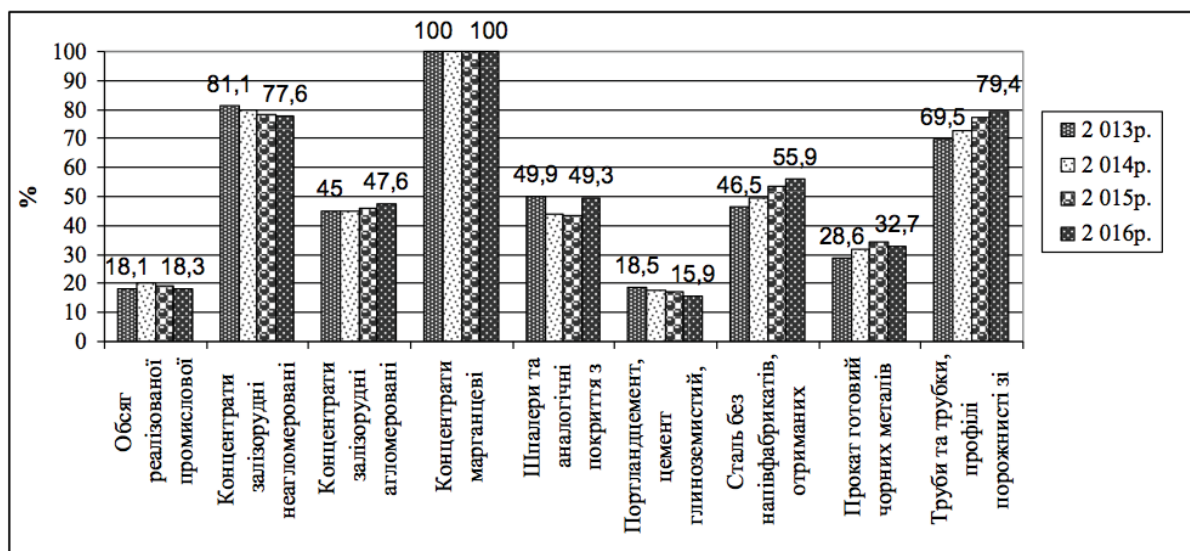

Рис. 4. Частка Дніпропетровської області в обсязі реалізованої промислової продукції України 2013-2016рр.

Джерело: [1]

Регіон характеризується високою концентрацією промисловості, яка є основою його економіки та визначає в значній мірі розвиток регіону, тому в структурі ВРП значно переважає промислове виробництво. Найбільш розвиненими видами діяльності в регіоні є: металургійне виробництво, хімічне виробництво, виробництво машин і устаткування, виробництво будівельних матеріалів, харчових продуктів, виробництво і розподіл електроенергії, газу і води. Домінуючим видом діяльності є металургія.

За період 2013-2016рр. питома вага виробництва основних видів промислової продукції змінилася не суттєво. Область є монополістом у видобутку марганцю та виготовленню марганцевого концентрату (100% в загальноукраїнському обсязі) Регіон є також лідером у виробництві концентратів залізрудних (у 2016р. 77,6% та 47,6% в загальноукраїнському обсязі відповідно неагломерованих та агломерованих концентратів); у виробництві труб, профілів порожнистих зі сталі (у 2016р. 79,46% в загальноукраїнському обсязі); з 2015р. - у

виробництві сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям (у 2016р. – 55,9%). У 2016р. область виробила майже половину загального обсягу шпалер та аналогічних покриттів з паперу (49,3%); третину прокату готового чорних металів (32,7%). Область виробляє 15,9% загального обсягу цементу [1].

Індекс промислового виробництва області за січень–жовтень 2017р. проти січня–жовтня 2016р. склав 99% (рис. 5). З 2012р. значення цього показника не перевищувало 100%, тобто промисловість в динаміці показує від’ємний результат, але вже у 2016р. падіння обсягів виробництва промислової продукції скоротилось.

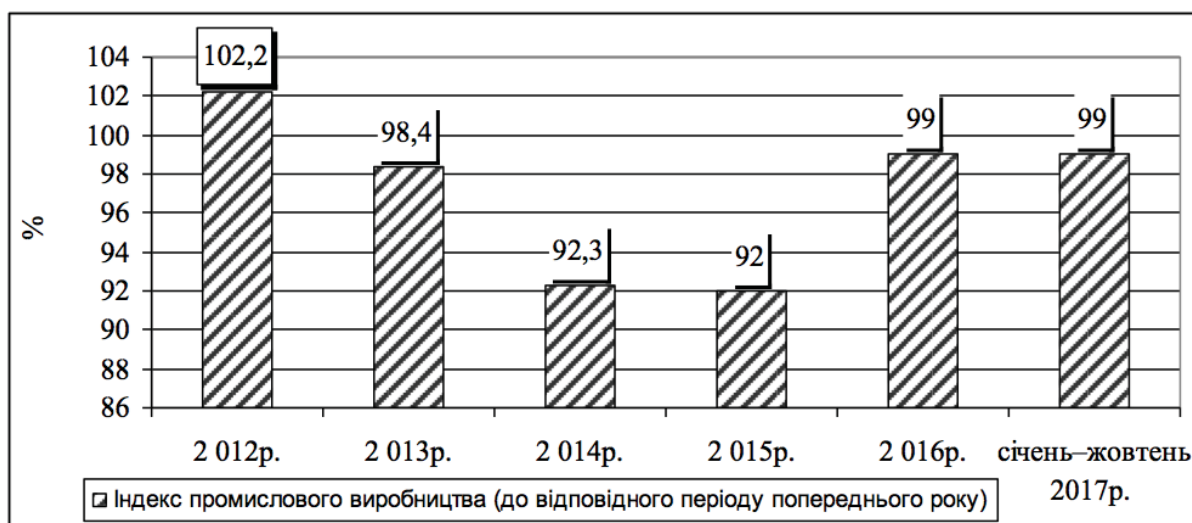

Рис. 5. Динаміка індексу промислового виробництва Дніпропетровської області за період 2012-2017рр.

Джерело: [12]

За 10 місяців 2017р. в переробній промисловості зростання рівня випуску продукції зафіксовано у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування; коксу та продуктів нафтоперероблення; гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; виготовленні виробів з деревини, паперу та поліграфічній діяльності; у машинобудуванні, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (індекси 100,5–141,6%). Водночас скорочено темпи випуску продукції легкої промисловості: у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (індекс – 87,7%), також хімічних речовин і хімічної продукції (98,4%) [12].

У 2014р. в порівнянні з докризовим 2013р. спостерігалось скорочення обсягів випуску продукції на підприємствах усіх основних видів

промислової діяльності: переробних (індекс – 88,7%), зайнятих у добуванні корисних копалин і розробленні кар'єрів (94,5%), а також сфері з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (97%)[12].

За обсягом промислового виробництва на душу населення (100031,7 грн.) область є лідером серед інших регіонів України і цей показник більше, ніж 2,77 рази перевищує середньоукраїнський [3]. Найбільша питома вага в обсязі реалізованої промислової продукції господарського комплексу Дніпропетровщини припадає на підприємства міст Кривого Рогу (38,6%), Дніпра (27,7%) та Кам'янського (9%) [12].

Упродовж січня–жовтня 2017р. товаровиробники Дніпропетровської області відвантажили споживачам продукції, надали послуг промислового характеру на суму 333,2 млрд.грн, з них 58,4% обсягу реалізації припадало на продукцію переробної промисловості, 27,9% – добувної промисловості і розроблення кар'єрів, 12,4% – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; решта – на водопостачання; каналізацію, поводження з відходами (рис. 6).

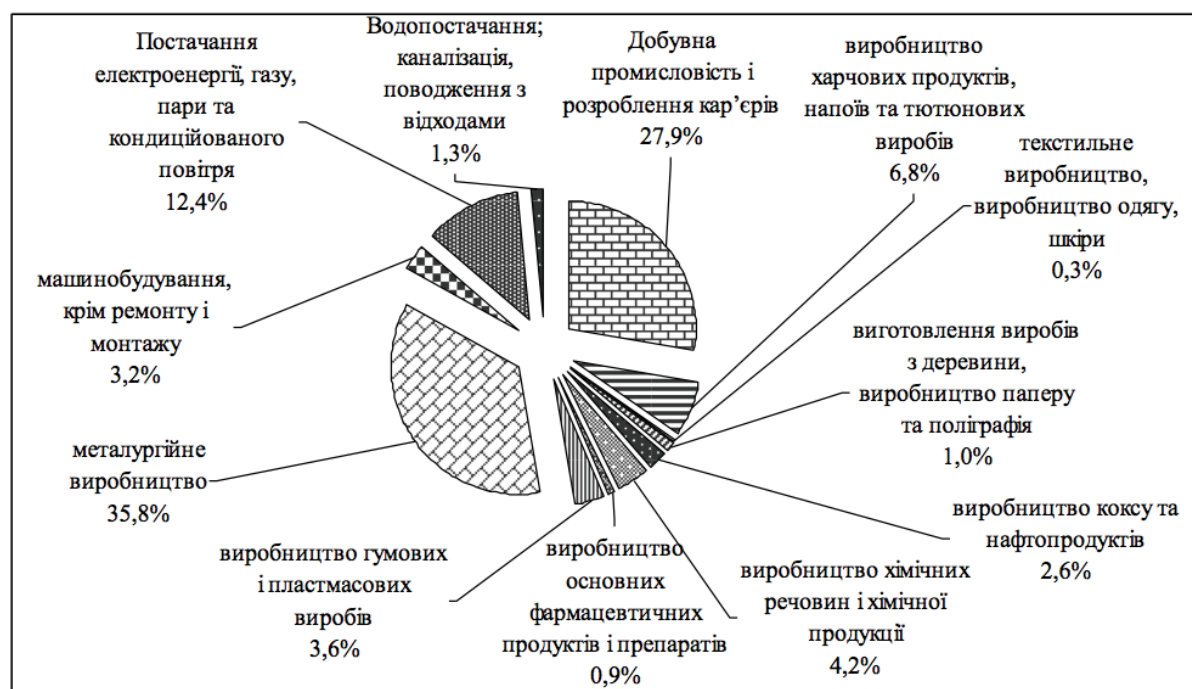

Рис. 6. Структура реалізації промислової продукції Дніпропетровської області у січні–жовтні 2017 р.
Джерело: [6]

Дуже негативним є те, що в загальному обсязі реалізованої промислової продукції частка інноваційної продукції становить лише 0,4% (22-24 місце в загальноукраїнському рейтингу). Адже саме

інновації та фактор науково-технічного прогресу (НТП) є вирішальним у забезпеченні стійких темпів розвитку економічних систем. Для Дніпропетровщини, яка була флагманом космічної індустрії далеко за межами держави, центром металургії, машинобудування, мала потужну науково-дослідну базу, стан справ та ті тенденції, що формуються сьогодні, відкидають регіон не просто з лідируючих позицій, а взагалі можуть перекреслити перспективи його розвитку найближчим часом. Виведення з кризового стану вітчизняної економіки на всіх її рівнях, підвищення рівня економічної безпеки держави неможливі без системного підходу до формування інноваційного процесу та стимулювання інноваційної активності. Тільки за умови розробки та застосування сучасних методів і форм управління інноваційною діяльністю, створення умов для її активізації і підвищення ефективності можна досягти стабільності і забезпечити сталий розвиток як на рівні регіонів, так і держави в цілому.

Високий ступінь пов'язаності господарства області з Донбасом, падіння фізичних обсягів промислового виробництва та розрив коопераційних зв'язків між підприємствами, - все це суттєво послаблює економічну міцність Дніпропетровщини і невідомо як довго протримається регіон на високих позиціях. Вже у 2015р. індекс фізичного обсягу ВРП області був найнижчим серед всіх регіонів України, де не ведуться бойові дії.

Велика територія, вдале геополітичне положення, значні запаси корисних копалин, велика кількість промислових підприємств, потужна матеріально-технічна база та наявний інтелектуальний потенціал, - все це свідчить про те, що в області є всі умови для сталого розвитку промислового виробництва з урахуванням принципів екологічної безпеки.

Темп розвитку Дніпропетровщини за обсягом ВРП суттєво випереджає інші регіони України. Значною мірою цьому сприяли реалізація промислової політики, заходи розвитку промисловості, що передбачені комплексною Стратегією розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року [15]. Реалізація даної Стратегії спрямована на прискорення темпів розвитку Дніпропетровської області, підвищення її конкурентоспроможності. План реалізації Стратегії, що включає проекти загально регіонального, субрегіонального та місцевого

значення, розроблений на засадах сталості, принципах екологічної та демографічної безпеки, і відповідає потребам територіальних громад регіону.

Станом на 2016р. промисловий комплекс нараховує більше 151 тис. великих, середніх і малих підприємств, що становить 8,4% до загальної кількості підприємств по Україні (рис. 7).

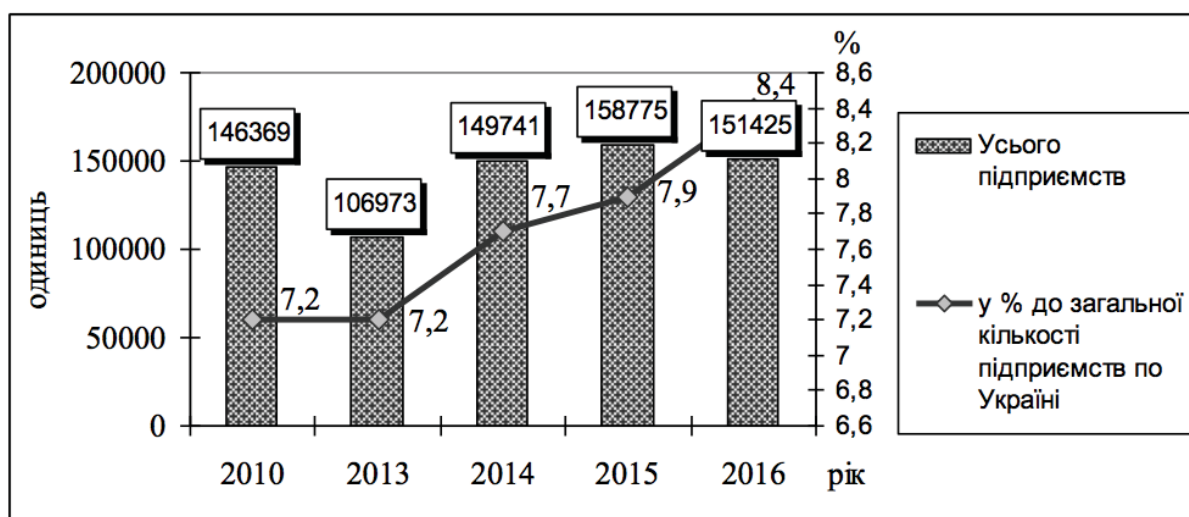

Рис. 7. Кількість суб'єктів господарювання в Дніпропетровській області
Джерело: [11]

Кількість юридичних осіб Дніпропетровщини за видами економічної діяльності представлена на рис. 8.

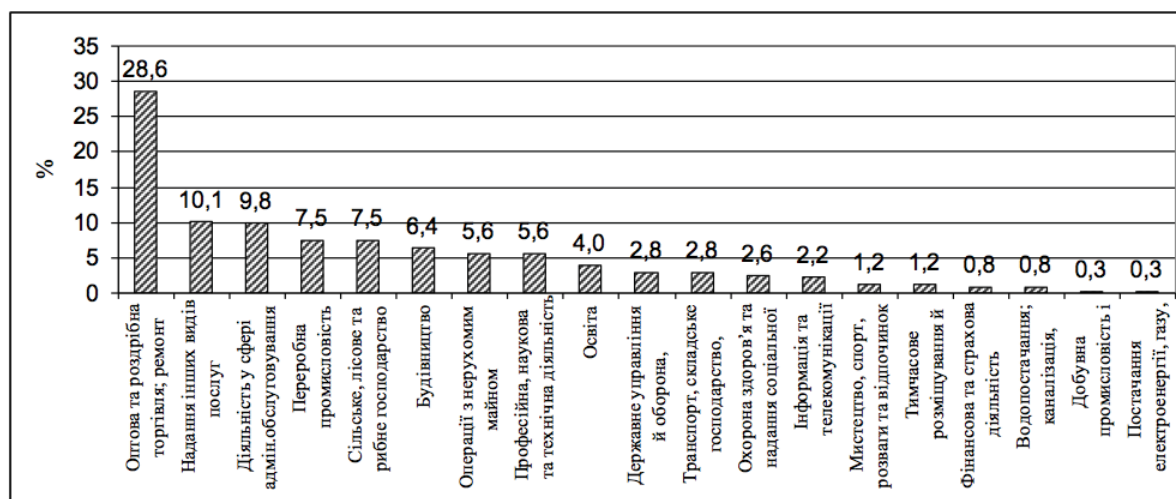

Рис. 8. Структура юридичних осіб Дніпропетровської області за видами економічної діяльності у 2016р.
Джерело: [11]

У розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення кількість суб'єктів середнього підприємництва в Дніпропетровській області становить 3,9 одиниць; за цим показником регіон займає 4-5 місце в рейтингу регіонів країни. За показником кількість суб'єктів малого

підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення область займає 10 сходинку з результатом 482,2 одиниць [3].

Особливістю господарства регіону є те, що в ньому сконцентровані великі промислові підприємства, а частка обсягів реалізованої продукції суб'єктів малого та середнього підприємництва у загальному обсязі реалізованої продукції відповідно 18,2% та 24,5% (23 та 25 результат серед інших регіонів країни) [3]. В той же час в розвинутих країнах частка малого та середнього бізнесу у товарообігу досягає 80%, їх внесок у ВВП – до 60%, забезпечуючи зайнятість до 80% працездатного населення. Аналіз світових тенденцій розвитку малого підприємництва показує, що малий бізнес працює дуже ефективно в області наукових досліджень. Малі підприємства, особливо інноваційні, виступають рушійною силою якісного економічного зростання, зайнятості, технологічних розробок і структурних змін. Емпіричні дослідження підтверджують велику кількість прикладів успішних інновацій, здійснених малими підприємствами, які революціонізують виробництво. Невеликі інноваційні фірми і молоді підприємці сьогодні все частіше здійснюють основні технологічні прориви та Інновації, що випереджають НДДКР та інновації великих корпорацій [4].

Економіку Дніпропетровської області визначає також сільське господарство – основа АПК, до складу якого в 2016р. входили 3912 діючих сільгосппідприємств (в т.ч. 2 великих, 138 середніх та 3772 малих), які забезпечували зайнятість 36683 осіб [11]. Традиційним є вирощування зернових культур, соняшнику, картоплі, овочів та фруктів. Тваринництво має молочно-м'ясну спрямованість, розвинені свинарство і птахівництво.

В 2016р. продукція сільського господарства області становила 15183,4 (у постійних цінах 2010р.) у т.ч. рослинництво 10720,9 млн.грн. та тваринництво 4462,5 млн.грн. Область виробила 6% валової продукції сільського господарства (в т.ч. рослинництво – 5,8%, тваринництво – 6,4% (в т.ч. м'ясо 9,5%, молоко 3,1%, яйця 5,3%)) [10]. У рейтингу частки регіону в загальному виробництві сільгосппродукції в 2016 р. Дніпропетровщина посіла 5-е місце (у т.ч. у рослинництві та тваринництві – 4-е) [11].

Сільгосппродукція в регіоні виробляється переважно сільськогосподарськими підприємствами (60,2%), а в господарствах

населення виробляється 39,8% усієї продукції [11]. Загальний обсяг реалізованої аграрними підприємствами власно виробленої продукції у січні-жовтні 2017р. порівняно з відповідним періодом 2016р. збільшився на 9,6%, у т.ч. продукції рослинництва – на 14,7%, продукції тваринництва, навпаки, зменшився на 17,2% [12].

Область не тільки повністю забезпечує населення продуктами харчування, а й розширює вихід на зовнішні ринки. У 2016 р за межі області вивезено зернових культур на суму 64513,5 тис.долл. США, насіння і плодів олійних рослин 27502,1 тис.долл. США, живих тварин 3389,8 тис.долл. США, м'яса та їстівних субпродуктів на 9578,6 тис.долл. США, молока та молочних продуктів, яєць птиці; натурального меду 7394,0 тис.долл. США, овочів 1588,4 тис.долл. США, їстівних плодів та горіхів 2151,4 тис.долл. США, інших продуктів тваринного походження 352,2 тис.долл. США [11].

З метою розвитку всієї системи АПК в області розроблені та реалізуються Програма розвитку земельних відносин і охорони земель у Дніпропетровській області на 2011-2018рр. та Програма підтримки агропромислового комплексу Дніпропетровської області у 2017–2021 рр. На сьогодні пріоритетні напрямки розвитку - це впровадження ресурсозберігаючих передових технологій і наукових розробок, збільшення обсягів виробництва, підвищення споживчих якостей продукції.

Завжди у будь-яких програмах розвитку регіонів каменем спотикання є питання фінансування, особливо бюджетного. Дніпропетровська область в порівнянні з іншими регіонами за показниками доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) та капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на одиницю населення посідає 2 місце (після Києва) із значеннями 5,2 тис.грн. та 1,6 тис.грн. відповідно. Але в той же час темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів), відсотків до попереднього року – найнижчий – 138,5% (25 рейтингове місце) [3].

За I-III квартали 2017р. підприємствами та організаціями області освоєно 25,6 млрд.грн капітальних інвестицій. З них (58,9%) складають інвестиції, освоєні промисловими підприємствами. У розвиток підприємств сільського, лісового та рибного господарства було спрямовано 9,8% загального обсягу інвестицій. Через несприятливий

інвестиційний клімат в країні головним джерелом інвестування є власні кошти господарюючих суб'єктів, в Дніпропетровській області частка власних коштів складає 89,2% загального обсягу інвестицій, 6,8% - частка інвестицій, профінансованих з бюджетів [12].

За обсягом капітальних інвестицій (крім держбюджетних) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку року область посідає 3-є місце з результатом 9366,1 грн., що в 3,5 рази менше за результат лідера – м. Київ. За показником обсягу прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування Дніпропетровщина займає 2-е місце із результатом 1074,7 доларів США. 2-й результат після м.Київа Дніпропетровщина отримала за показником обсягу експорту товарів у розрахунку на одну особу населення, який в 2016р. становив 1807,1 доларів США [3].

Підприємства області забезпечують занятість 776,7 тис. осіб населення (в т.ч. 644,2 тис. найманих працівників), що становить 10,2 % до загальної кількості працівників на підприємствах по Україні [10].

Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу населення склав 43458,3 грн. - за цим показником область зайняла 2 місце серед регіонів України [3].

Рівень та якості життя громадян знаходяться в прямій залежності від рівня розвитку реального сектора економіки регіону. Динаміка доходів населення та середньомісячної заробітної плати показує неухильне зростання (рис. 9), однак реальні зарплати та доходи мешканців області виявляються скромніші через випереджаюче постійне зростання цін та тарифів.

В 2016р. частка регіону у загальному підсумку доходів в країні становила 9,4%, - це другий результат після м.Києва (16,9%) [10].

Середня номінальна заробітна плата найманих працівників області у вересні 2017р. дорівнювала 7182 грн. Індекс реальної заробітної плати у вересні 2017р. порівняно з вереснем 2016р. становив 117%. На 1 жовтня 2017р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати по області дорівнювала 181,3 млн.грн. Кількість працівників, які вчасно не отримали заробітну плату, на 01.10.17р. дорівнювала 8,5 тис. осіб, при цьому кожному з них заборгували у середньому по 10927 грн. [12].

Через низький рівень заробітної плати більшості населення в країні та високі комунальні тарифи соціально незахищеним верствам населення

держава виплачує субсидії по оплаті житла і комунальних послуг.

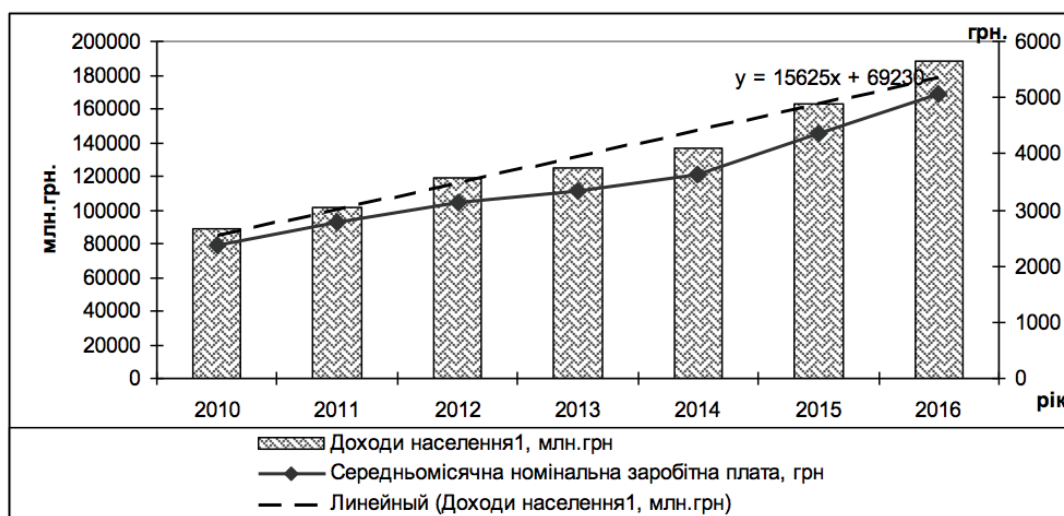

Рис. 9. Динаміка доходів та заробітної плати населення Дніпропетровської області за період 2010-2016рр.

Джерело: [10]

У січні–вересні 2017р. субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг призначено 517,5 тис. домогосподарств області, у міських поселеннях – 433,8 тис., у сільській місцевості – 83,7 тис. Загальна сума субсидій становила 238,9 млн.грн, з неї 212,1 млн.грн – у міських поселеннях, 26,8 млн.грн – у сільській місцевості. Середній розмір допомоги цього виду у вересні 2017р. збільшився порівняно з 2016р. в 1,6 рази і склав 155,5 грн. [12].

Незважаючи на щорічні підвищення рівня мінімальної заробітної плати з 2014р. стрімко зростає частка населення із доходами нижче прожиткового мінімуму (рис. 10).

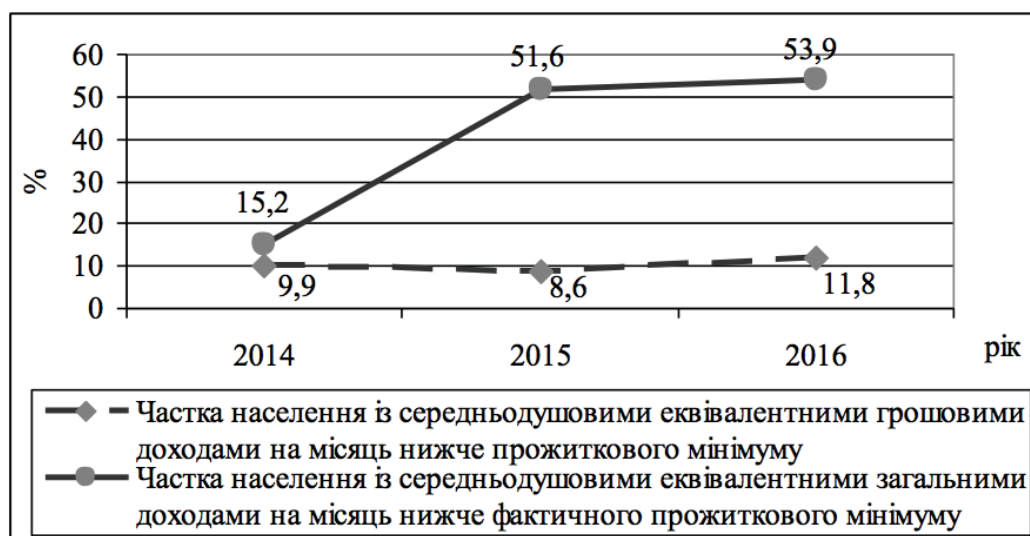

Рис. 10. Динаміка частки населення з середньодушовими доходами нижче прожиткового мінімуму за 2014-2016рр.

Джерело: [10]

Рівень життя населення впливає на демографічні процеси в суспільстві. Розглянемо динаміку змінювання кількості населення за трьома віковими групами: 0-15 років, 16-59 років та 60 і старше (рис .11).

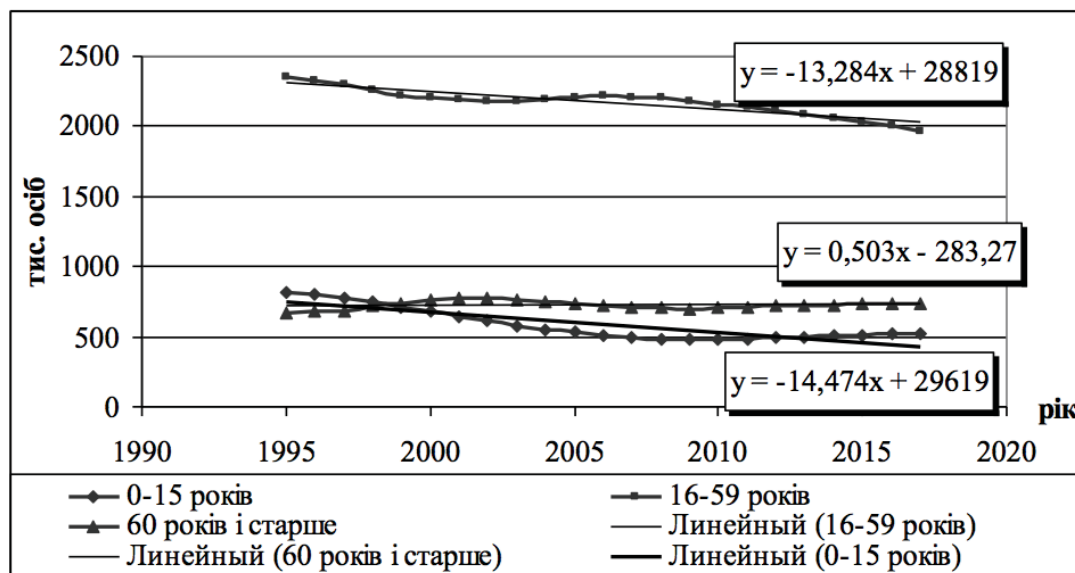

Рис. 11. Динаміка та визначена тенденція зміни кількості населення регіону за основними віковими групами

Джерело: [5]

Викликає занепокоєння той факт, що в промисловому регіоні із значною концентрацією промисловості позитивна динаміка чисельності тільки у віковій категорії 60 і більше років. За отриманими параметрами ліній трендів бачимо, що швидкість зменшення населення за віком 0-15 років становить 14,47 тис. осіб на рік, а скорочення чисельності населення працездатного віку відбувається із швидкістю 13,28 тис. осіб на рік. За умови збереження незмінної швидкості скорочення цих категорій, навантаження на працездатне населення буде зростати.

Висновки. Підводячи підсумки аналізу рівня соціально-економічного розвитку Дніпровського регіону, можна зробити висновок, що область має потужний економічний потенціал і всі можливості для економічного зростання і соціального розвитку, а за цілою низкою напрямів є одним з лідерів в Україні.

Але незважаючи на міцний промисловий потенціал та розвинуте сільське господарство область не забезпечує високий рівень життя населення, позитивну динаміку демографічних процесів, відсутні також суттєві зрушення в розв'язанні екологічних проблем. Головною причиною, що обумовлює сучасний незадовільний економічний стан області, є розрив ланцюгу зв'язків між промисловими підприємствами

Донецько-Придніпровського регіону.

Для створення тієї бази, яка забезпечила б стійке зростання, необхідно розробити і реалізувати стабілізаційні заходи. Значною мірою цьому сприятиме розробка Програми виходу регіону з кризового стану, Програми розвитку промисловості, Програми розвитку і використання науково-технічного та інноваційного потенціалу, реалізація регіональної промислової політики. Через розрив з Донбасом та заборону торгівлі з Росією Дніпропетровщині, провідною галуззю якої багато років була металургія, доцільно реалізовувати стратегію диверсифікації, розвивати нові види діяльності в промисловості.

В процесі реалізації Стратегії сталого розвитку досягненню спільного успіху, поширенню практики міжсекторного співробітництва та впровадженню принципів сталого розвитку Дніпропетровщини сприятимуть міжвідомча співпраця та співпраця територіальних громад.

Вирішення проблеми переходу регіону до сталого розвитку бачиться одночасно в двох напрямках: по-перше, засобами соціальної реклами слід проводити роз'яснювальну роботу серед населення, яке має істотно змінити своє ставлення до природи та ресурсів, що використовуються; у розв'язанні цього завдання значну роль грає фінансування екологічної освіти. А по-друге, пріоритетній розвиток та стимулювання науки і техніки сприятимуть відкриттю нових можливостей у задоволенні потреб людини та створенню передумов для збереження і примноження ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дніпропетровщина у цифрах у 2016 році: Статистичний збірник. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dneprstat.gov.ua/catpub/zsa/2015/zsa.htm>
2. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2016 рік /Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>
3. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за січень-вересень 2015 року /Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>
4. Муртазин А.С. О роли малого бизнеса для формирования инновационной экономики // Креативная экономика. – 2011. – Том 5. – № 2. – С. 68-72.

5. Населення України за 2016 рік: Демографічний щорічник. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
6. Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у січні–жовтні 2017 року http://www.dnestrstat.gov.ua/statinfo%202015/p/2017/p4_m10.pdf
7. Паспорт Дніпропетровської області /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.adm.dp.gov.ua/>
8. Регіони України 2010: Статистичний збірник. Частина 1, 2. <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
9. Регіони України 2010: Статистичний збірник. Частина 2. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
10. Регіони України 2016: Статистичний збірник. Частина 1. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
11. Регіони України 2016: Статистичний збірник. Частина 2. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
12. Соціально-економічне становище Дніпропетровської області /[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.dnestrstat.gov.ua/public/2017/public_10.htm.
13. Статистичний щорічник України за 2007р. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
14. Статистичний щорічник України за 2011р. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>.
15. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://adm.dp.gov.ua/OBLADM/obldp.nsf/document.xsp?id=3AA57DE5C462D4B9C22581BD0030183D>.
16. Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" № 5/2015 від 12.01.2015 р. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.